

HARI SAJDBOTOM
PLAMEN NA
ISTOKU

Ratnik Rima

Prevela
Dubravka Srečković Divković

 Laguna

Naslov originala

Dr Harry Sidebottom

WARRIOR OF ROME I: *FIRE IN THE EAST*

Copyright © Dr Harry Sidebottom, 2008

First published by Penguin Books Ltd, 2008

Translation copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

posvećeno Franses, Lisi, Tomu i Džeku Sajdbotom

Sadržaj

Mape

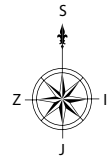
Putovanje <i>Konkordije</i> i putna mapa duksa ripe	viii
Grad Areta	x

Prolog (leto godine 238).	1
Deo prvi: <i>Navigatio</i> (jesen godine 255)	9
Deo drugi: <i>Praeparatio</i> (zima godine 255–256)	95
Deo treći: <i>Obsessio</i> (leto–jesen godine 256)	221

Appendix:

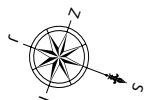
Istorijska napomena	433
Reč zahvalnosti	445
Rečnik	447
Spisak rimskih imperatora u prvoj polovini trećeg veka .	457
Spisak likova	459

Putovanje Konkordije i putna mapa duksa ripe

0 50 100 150 200 milje
0 100 200 300 km

Granica grobnica

u koracima
0 50 100 150 200

Grad Areta

- 1 Palmirska kapija
- 2 Hrišćanska crkva
- 3 Karavansaraj
- 4 Agora
- 5 Kampus marcijus
- 6 Baalov hram
- 7 Kuća Acilija Glabiona
- 8 Severna kapija
- 9 Azanatkonin hram
- 10 Principije
- 11 Kasarna
- 12 Hram Jupitera Dolihenskog
- 13 Kupatila
- 14 Vojne žitnice
- 15 Palata duksa ripe
- 16 Artiljerijski magacin
- 17 Amfiteatar
- 18 Hodnici kroz stenu
- 19 Vodena kapija
- 20 Anamuova kuća
- 21 Jarhajeve kuća
- 22 Teodotova kuća
- 23 Ogelova kuća
- 24 Južna kapija
- 25 Artemidin hram

Hrišćanske
grobnice

Južna
jaruga

Severna
jaruga

Eufkrat

„I pustite ih, pri opsadi utvrde, da nastoje pridobiti svakoga živog ko se nađe u utvrđi i u gradu, kako biste preko takvih postigli dve stvari: jedna je – da biste iz njih izvukli njihove tajne; druga je – da biste ih zastrašili i prepali kroz njih same. I nek bude krišom poslat neki čovek koji će im uznemiriti duh, i lišiti ih svake nade da će im pojačanje priteći u pomoć, i koji će im govoriti da je njihova prepredena tajna obelodanjena, i da se o njihovoj utvrđi pričaju priče, i da svi upiru prste u njihova utvrđena i slaba mesta, i u mesta kud će biti usmereni ovnovi za razbijanje, i u mesta gde će biti postavljeni lagumi, i u mesta gde će biti nameštene lestve, i u mesta gde će se vojska peti uza zidine, i u mesta gde će biti podmetnuta vatra – kako bi ih sve to ispunilo stravom...“

– Odlomak iz sasanidske *Ajinove knjige*;
prevod: Džejms [2004], 31

Prolog (leto 238)

Rat je pakao. Građanski rat je još gori. Ovaj građanski rat nije išao na dobro. Ništa se nije razvijalo prema planu. Pohod na Italiju usporio se i zastao.

Vojska se ispatila prelazeći Alpe pre no što je prolećno sunce rastopilo sneg na prevojima. Očekivali su da će biti dočekani kao oslobodioci. Bilo im je rečeno da treba samo nogom da kroče u Italiju, te da svi pohrle trčeći, mašući maslinovim grančicama, isturajući decu pred sebe, moleći za milost, padajući im pred stope.

Nije bilo tako kako su se nadali. S planina su sišli u pust predeo. Stanovnici bejahu pobegli i sa sobom odneli sve što je pokretno. Čak su s njima otišla i vrata kuća i hramova. Inače uzavrele od života, ravnice sad bejahu opustele. Dok su vojnici prolazili kroz grad Emonu, od živih stvorova naišli su samo na čopor vukova.

Vojska je bila ulogorena već duže od mesec dana pod zidinama grada Akvileje u severnoj Italiji. Legije i auksilijari su bili gladni, žedni, umorni. Na brzinu skrpljen lanac dopreme bejaše prekinut. U neposrednom okruženju ništa se nije moglo naći.

Ono što građani nisu nakupili među zidine, pojeli su sami vojnici tek što su stigli. Nije bilo zaklona. Sva zdanja u prigradu razdrobljena su kako bi se obezbedila građa za opsadne radove. Reka je bila zagađena leševima obeju suprotstavljenih strana.

Opsada se nije micala s mesta. Zidine se nisu mogle provoliti; nije bilo dovoljno opsadnih mašina, oni koji su se branili su pak bili previše delotvorni. Svaki pokušaj da se zidovi savladaju uz pomoć opsadnih lestava i pokretnih kula završavao se krvavim neuspehom.

No, nije se moglo ništa prebaciti hrabrosti tog velikog čoveka. Svakoga dana je imperator Maksimin Tračanin jahao oko grada, podobro zalazeći u krug neprijateljskog strelometa, da bi obodrio svoje borce u opsadnim linijama. Dok je prolazio kroz strojeve, obećavao je da će im dati i grad i sve stanovnike da sa njima rade šta god im je volja. Iako mu odvažnost niko nije dovodio u pitanje, u procenu su mu oduvek sumnjali. Sad je sa svakim novim promašajem bivao sve razjareniji. Kao ranjena zver ili, kako su mnogi govorili, kao seljak poluarvarskog porekla, što će uvek i ostati, istresao se na one oko sebe. Zapovednici koji su predvodili na propast osuđene pokušaje prelaska zida kažnjavani su posebno smišljenim kaznama. Naročita domišljatost čuvala se za one iz aristokratskih porodica.

Balista je bio još i gladniji, žedniji i prljaviji od ostalih. Bio je to visok mladić, od tek šesnaest leta, više od šest stopa visok, a još je rastao. Nikoga nedostatak hrane nije morio tako ljuto kao njega. Duga plava kosa mu je splepljeno padala niz pleća. Nekakva još preživela gadljivost nije mu dala da se kupa na reci. Od juče se ostalim mirisima što su lebdeli oko njega pridružio još i zadah paljevine, smrad ugljenisanog mesa.

Uprkos tome što je bio i mlad i u položaju diplomatskog taoča u ime svog plemena, svi su smatrali ispravnim da pomoćne germanske neredovne jedinice povede neko njegovog porekla,

od Votanovog roda. Rimljani su bili izračunali visinu zida, obezbedili lestve prave dužine, i poslali nekih pet stotina potrošnih varvara s Balistom na čelu. Napredovali su sporim korakom, zaranjajući u oluju projektila. Zbog krupnih tela i manjka oklopa Germani su bili dobre mete. Svaki čas bi se iznova začuo mučan zvuk projektila koji je pogodio cilj. Padali su kao snoplje. Preživeli su hrabro nagrtali. Uskoro su se glatke zidine uzdizale nad njima. Još ih je palo kad su odložili štitove da bi digli lestve.

Balista je prvi stupio na lestve. Počeo je da se penje držeći se jednom rukom, sa štitom iznad sebe, mačem još u koricama. Jedan kamen u padu raspalio mu je u štit i samo što ga nije svalio sa lestava. Halabuka je bila neopisiva. Ugledao je dugu motku kako se pomalja preko zida i istura iznad susednih lestava. Na kraju motke visila je ogromna amfora. Motka se polako izokrenula, amfora se prevrnula i po vojnicima na lestvama se izlila, kao kiša, usplamtela mešavina katrana i ulja, sumpora i smole. Ljudi su zavrištali: odeća im je gorela i kvrcila se, lepila se za njih, meso im se peklo. Jedan za drugim padali su sa lestava. Razbuktała tečnost pljusnula je i po onima u podnožju. Tukli su po plamenu šakama, valjali se po zemlji. Nije bilo načina da se taj plamen ugasi.

Kad je Balista pogledao naviše, nad njegovom glavom bila je još jedna amfora; motka je upravo počinjala da se izokreće. Bez oklevanja, Balista se bacio sa lestava. Nezgodno se dočekao. Načas je pomislio da je slomio ili iščao skočni zglobov i da će završiti živ spaljen. Ali nagon za samoodržanjem nadjačao je bol i on, zaurlavši svojima da ga prate, potrčao od zida.

Balista je već neko vreme pomišljao da je tu neizbežno posredni neka zavera. Koliko god da je rimska disciplina na njega ostavljala utisak, nikakav odred boraca nije se mogao dugo nositi sa ovom opsadom. Zato se, posle propasti koju je doneo taj dan, nije iznenadio kad su mu prišli. Nije imao želje da

izigrava junaka. A opet, pravog izbora nije ni imao. Ako ništa ne preduzme, ili će ga pogubiti Maksimin Tračanin, ili će ga preklati zaverenici.

Zaverenici su imali pravo. Oko carskog šatora bilo je veoma malo stražara. Mnogi su spavali. Bili su to oni dremežni sati odmah iza podneva. Vreme kad se opsada prekidala. Vreme kad su se imperator i njegov sin odmarali.

Jedan od zaverenika dade znak glavom, i Balista pođe ka ogromnom purpurnom šatoru sa istaknutim stegovima. Odjednom je bio veoma svestan koliko je divan dan; savršen dan italijanskog ranog juna, vreo a s lakim povetarcem. Ispred njega prozuja jedna medonosna pčela. Visoko gore kružile su laste.

Pretorijanski gardista kopljem prepreči Balisti put. „A kud si se ti to zaputio, je li, varvarine?“

„Moram da razgovaram sa imperatorom.“ Balista je ovo izgovorio na pristojnom latinskom, premda s jakim naglaskom.

„A ko pa ne mora?“ Pretorijanac je bio krajnje ravnodušan. „A sad odjebi, mali.“

„Imam obaveštenja o zaveri protiv njega.“ Balista utiša glas. „Nekoliko zapovednika, aristokratskog porekla, smeru da ga ubije.“ Posmatrao je očiglednu neodlučnost stražara. Opasnost od kazne ukoliko svom sumnjičavom i osvetoljubivom imperatoru ne prenese vest o mogućoj zaveri na kraju nadjača njegov prirodan strah od buđenja tog sve prgavijeg i nasilnijeg čoveka kome ništa ne ide na dobro.

„Čekaj tu.“ Pretorijanac pozva kolegu da motri na varvarina, pa nestade u šatoru.

Pojavio se ubrzo zatim, rekavši tom drugom pretorijancu da razoruža i pretrese mladog varvarina. Pošto je predao mač i bodež, Balistu uvedoše u šator; najpre u predvorje, zatim u unutrašnje svetište.

Isprva je Balista slabo šta video. Posle jarkog sunca napolu, u dubini šatora dočeka ga je gusti purpurni polumrak. Kad mu se oči privikoše, on razabra svetu vatru, onu koja se uvek nosi pred imperatorom na tronu, kako tiho gori na svom prenosivom oltaru. Zatim ugleda veliki poljski krevet. S njega se izdizalo ogromno blede lice imperatora Kaja Julija Vera Maksimina, u narodu znanog kao Maksimin Traks, Maksimin Tračanin. Oko vrata mu je blistala čuvena zlatna kolajna koju je osvojio za svoja junaštva kao običan vojnik kod imperatora Septimija Severa.

Iz suprotnog ugla šatora prasnu nečiji glas: „Pokloni se, izvedi proskinezu!“ Dok je pretorijanac gurao Balistu na kolena, on vide naočitoga sina Maksimina Tračanina kako istupa iz tame. Balista se preko volje prostre ničice po tlu, a onda, kad je Maksimin Tračanin ispružio ruku, poljubi masivni zlatni prsten s poludragim kamenom na kom je bio isklesan orao.

Maksim Tračanin je sedeo na rubu poljskog ležaja. Na sebi je imao samo prostu belu tuniku. Sin beše stao kraj njega, u svome uobičajenom, kitnjasto ukrašenom prsnom oklopu i sa ukrasnim srebrnim mačem čija je držica bila u obliku orla. Balista ostade na kolenima.

„Sveti bogovi, ala ovaj smrdi“, reče sin prinoseći nosu nami-risano platno. Otac mahnu rukom dajući mu znak da ćuti.

„Znaš za zaveru da se meni oduzme život.“ Krupne sive oči Maksimina Tračanina gledale su Balistu u lice. „Ko su ti izdajnici?“

„Ti zapovednici, većina tribuna i nekoliko centuriona iz Druge parćanske legije, dominuse.“

„Daj imena.“

Balista je delovao kao da se dvoumi.

„Nemoj da te moj otac čeka. Daj imena“, reče sin.

„To su moćni ljudi. Imaju mnogobrojne prijatelje, veliki uticaj. Ako čuju da sam ih potkazao, naudiće mi.“

Veliki čovek se nasmeja jezivim škripavim zvukom. „Ako je tačno to što kažeš, neće biti u položaju da naude ni tebi ni ikome drugome. Ako to što kažeš pak nije tačno, nek ti je poslednja briga šta bi ti možda uradili.“

Balista polako izgovori niz imena. „Flavije Vopisk, Julije Kapitolin, Elije Lampridije.“ Ukupno je bilo dvanaest imena. U ovom trenutku nije ni bilo važno što su to uistinu prava imena ljudi upletenih u zaveru.

„Otkud znaš da ti ljudi hoće da me ubiju? Kakav dokaz imaš?“

„Tražili su da im se pridružim.“ Balista je ovo izrekao glasno, u nadi da će skrenuti pažnju sa sve jače galame napolju. „Ja sam pak od njih tražio uputstva napismeno. Imam ih ovde.“

„Kakva je to gužva?“, dreknu Maksimin Tračanin, a lice mu zaigra od večite razdraženosti. „Pretorijanci, recite im da miruju.“ Potom ispruži ručerdu da uzme dokumente koje je Balista izvadio.

„Kao što vidiš...“, nastavi Balista.

„Mir!“, naredi imperator.

Umesto da utihne, buka napolju je jačala. Maksimin Tračanin, lica sad izobličienog od gneva, okrete se sinu. „Izađi tamo i reci im da začepe gubice.“

Maksimim Tračanin se vrati čitanju. A onda ga talas buke natera da digne blede lice. Na njemu Balista pročita prvi pro-sev sumnje.

Balista skoči na noge. Dohvati prenosivi oltar sa svetom vatrom i zavrtla ga imperatoru u glavu. Maksimin Tračanin zgrabi Balistu za zglobove ruke, neverovatno snažnim stiskom. Slobodnom rukom raspali ga posred nosa. Mladiću glava polete unatrag. Krupni čovek ga tresnu u trbuh. Balista se skljojka kao krpa. Jednom rukom, imperator povuče Balistu natrag na noge. Unese se licem, nalik steni, Balisti u lice. Bazdeo je na beli luk.

„Umiraćeš natenane, govno malo.“

Maksimim Tračanin odbaci Balistu od sebe gotovo nehaljno. Mladić se sruči na neakve stolice i preturi poljski sto.

Dok je imperator dizao mač i kretao ka izlazu, Balista se očajnički upinjao da uhvati vazduha u pluća i da se pridigne. Obazirao se u potrazi za nekim oružjem. Ne videvši nikakvo, on dohvati s pisaćeg stola stilos i zaglavinja za imperatorom.

Iz predvorja, čitav prizor napolju video se kao u nekom ramu i osvetljen, poput slike u hramu ili portiku. U daljini, većina pretorijanaca je bežala. Ali pojedini se behu pridružili vojnicima. Druge legije i trgali su carski lik sa stegova. Nešto bliže, krvavi metež ljudskih tela ispunjen krkljanjem i jaucima. Odmah preko praga videla su se golemo leđa Maksimina Tračanina. U ruci je držao mač, a glavurina mu se okretala tamo-amo.

Metež se umiri i nad gomilom se ukaza odsečena glava sina Maksimina Tračanina, natakuta na koplje. Čak i tako umazana zemljom i krvlju, još je bila lepa.

Imperator je ispustio neljudski urlik. Pre nego što je grmalj stigao da se makne, Balista se nesigurnim korakom svom snagom ustremi ka njegovim leđima. Kao kad zverolovac u areni pokušava da smakne bika, tako se i Balista obruši i zari stilos Maksiminu Tračaninu u vrat. Jednim silnim zamahom ruke, grmalj raspali Balistu i odbaci ga preko čitavog predvorja. Imperator se potom okrete, iščupa stilos i zavrtla ga, okrvavljenog, u Balistu. S dignutim mačem, krenu ka njemu.

Mladić se uskoprcu na noge, dohvati stolicu, postavi je ispred sebe kao priručni štitić, pa stade da uzmiče.

„Govno malo izdajničko, zakleo si mi se – položio si vojničku zakletvu, sakramentum.“ Krv mu je nezaustavljivo lila niz vrat, ali kao da ga to nije usporavalo. Sa dva zamaha mačem, on razveja stolicu u iverje.

Balista se iskrenu kako bi izbegao udarac, ali oseti cepanje i smrtni bol kad se vrh mača zario i zastrugao mu niz rebra.

Našavši se na podu, Balista, držeći se za ranu, pokuša da otpuzi unatrag. Maksimin Tračanin je stajao nad njim i pripremao se da zada smrtonosni udarac.

Hitnuto koplje udari u nezaštićena imperatorova leđa. On se i nehotice zatetura unapred. U leđa mu tresnu još jedno koplje. On koraknu još jednom, a onda se prevali i pade na Balistu. Ogromna težina mrvila je mladića. Imperatorov dah je, vreo i smrdljiv, strujao uz Balistin obraz. Prsti mu se podigoše da se zariju momku u oči.

Nekim čudom, stilos se ponovo nađe u Balistinoj desnoj ruci. Sa snagom kakva se rađa iz očajanja, mladić ga zari imperatoru u grlo. Prsnu krv. Imperatorovi prsti se trznuše unazad. Krv zapeče Balistine oči.

„Videćemo se mi još.“ Grmalj je svoju poslednju pretnju izustio uz grozan osmejak, dok mu je krv klokotala i klobučala iz iskrivljenih usta.

Balista ih je posmatrao dok su izvlačili leš. Tamo su se bacili na njega kao čopor hrtova na saterani plen hajke. Odsekoše mu glavu i, kao i sinovljevu, natakoše je na koplje. Ogromna telesina ostade da je svako gazi i skrnavi, da je ptice i psi razvuku u paramparčad.

Mnogo kasnije, glave Maksimina Tračanina i njegovog sina biće poslate u Rim da se javno izlože. Ono malo ostataka od njihovih tela biće bačeno u reku kako bi im se uskratila sahrana, kako bi im se uskratilo pokoj duha.

Navigatio (jesen godine 255)

I

Uhode se bejahu već međusobno našle u vreme kada je ratni brod prolazio lučki nasip Brindizija. Sedele su na palubi, nimalo sumnjive među posadom broda na kojem je plovio duks ripe, zapovednik obala. Sa tog mesta, blizu pramca, gledale su niz usko korito galije prema kraju gde je, na više od stotinu stopa od njih, stajao predmet njihove stručne pažnje.

„Usrani varvarin. Nas trojica, samo da bismo pratili jednog usranog varvarina. Budalaština.“ Frumentarijus je govorio tiho, jedva mičući usnama.

Govornikov naglasak je ukazivao na poreklo iz neke od sirotinjskih jazbina kakve postoje u Suburi, u prenaseljenoj udolini između dva od sedam brežuljaka večnog Rima. Poreklo mu možda i jeste bilo nisko, ali kao frumentarijus on je, sa dvojicom svojih kolega, u Rimskom carstvu, u Imperijumu, bio među ljudima koji ulivaju najveći strah. Kao frumentarijusi, imali su titulu koja bi trebalo da nagovesti nekakvu vezu s raspodelom žitarica ili s vojnim sledovanjima. Niko nije na to nasedao. Bilo bi to kao da se divljačno Crno more nazove „Pitomo more“, ili da se demoni odmazde nazovu „blagonaklonima“.

Od najuzvišenijeg patricijskog konzula u Rimu pa do najnižeg roba u kakvoj zbitoj provinciji, kao što je ona britanska, frumentarijuse su svi znali i mrzeli zbog onoga što uistinu jesu – imperatorova tajna policija: njegove uhode, njegove ubice, njegovi koljači – u najmanju ruku, bili su poznati kao celina. Predstavljali su specijalnu vojnu jedinicu čiji su pripadnici ubacivani iz drugih jedinica, a logor im je bio na Celijanu. Ponaosob, frumentarijuse je retko ko uopšte poznao. Govorilo se: ako prepoznaš frumentarijusa, onda je to zato što on tako hoće, a tad je već prekasno.

„Šta znam“, reče jedan od dvojice ostalih. „Možda je to i pametna zamisao. Varvari su po prirodi nepouzđani, i često su lukavi da nema kud dalje.“ Njegov glas pak prizivao je sliku suncem ispijenih planina i visoravni dalekog zapada; provincije Dalje Španije, pa čak i Luzitanije, gde se Atlantik razbija o obalu.

„Mudo moje“, reče treći. „U redu, ješu svi oni nepouzdani gadovi. Oni ti lažu otkako propuže. Ali ovi ša ševera, kao što je ovaj gad, oni šu ti tupavi, špori koliko voliš. Ti tvoji ševernjaci šu krupni, divljačni i glupi, dok šu ti istočnjaci šitni, podmukli i od švega še ušeru od štraha.“ Povremeno šuškanje otkrivalo je da mu maternji jezik nije latinski već punski, iz Severne Afrike; jezik kojim je pre gotovo pola milenijuma govorio Hanibal, veliki neprijatelj Rima.

Svi na palubi kao i posada ispod začutaše kad je Marko Klodije Balista, vir egrijus, vitez od Rima i duks ripe, zapovednik od Obala, digao ruke ka nebesima da bi započeo ustaljeni obred na početku puta. More je bilo mirno tu na pragu pučine, gde se zaklonjena voda brindizijske luke susretala s Jadranom. Sa umirenim isturenim veslima, galija je na vodenoj površini počivala kao kakav ogroman insekt. Na pravilnom latinskom, no koji je svejedno imao prizvuk šuma i močvara dalekog severa, Balista zapoja obredne reči:

„Jupiteru, kralju bogova, drži svoju ruku nad ovim brodom i svima koji njime plove. Neptune, bože mora, drži svoju ruku nad ovim brodom i svima koji njima plove. Tiha, čuvarke broda, drži svoju ruku nad nama.“ Na to od prislužnika uze veliku, lepo izrađenu zlatnu zdelu i polako, s dužnom svečanošću, izli u more trostruku levanicu vina, ispraznivši posudu.

Neko kihnu. Balista se ukoči tako pružen. Kijanje se čulo nepogrešivo, neporecivo. Niko se nije micao niti progovarao. Svi su znali da je za putovanje morem najgori predznak, najčistiji mogući izraz nezadovoljstva bogova, ako neko kihne tokom obreda kojim se obeležava polazak. Balista je još stajao u istom položaju. Obred mora da se dovrši. Brodom se širio talas iščekivanja i napetosti. I tada, snažnim zamahom zgloba, Balista hitnu zdelu kroz vazduh. Začu se sveopšti uzdah kad je pljusnula u vodu. Načas je blesnula pod površinom, a onda zauvek nesta.

„Tipičan usrani varvarin“, kaza frumentarijus iz Subure. „Uvek taj veliki, glupi potez. Ne može to da otera kob; ništa ne može.“

„Ža tu ždelu bi še tamo kod kuće moglo kupiti lepo parče zemlje“, reče Severnoafrikanac.

„Pre svega, verovatno je to čudo ukrao“, uzvratila Španac, vraćajući se na prethodni razgovor. „Naravno, mogu severni varvari biti glupi, ali njima je izdaja nešto prirodno isto koliko i svakom istočnjaku.“

Upravo je izdaja i bila razlog postojanja frumentarijusa. Stara izreka imperatora Domicijana, da u zaveru protiv imperatora niko ne veruje sve dok ovaj ne bude ubijen, na njih se sasvim izvesno nije odnosila. Misli su im vrvele od izdaja, zavera i protivzavera; nemilosrdan spoj tajnosti, delotvornosti i te opsednutosti jamčila im je mržnju drugih.

Kapetan ratnog broda, pošto je najpre od Baliste zatražio dozvolu, zapovedi tišinu pre nego što se otisnu na put, i trojica

frumentarijusa ostadoše prepušteni svaki svojim mislima. Svi su imali o mnogo čemu da razmisle. Kojem je od njih dato u zadatak da izveštava o drugima? Ili među posadom duksa ripe postoji i četvrti frumentarijus, tako dobro prikriven da ga nisu uočili?

Demetrije je sedeo ukraj Balistinih nogu; na svom maternjem grčkom, nazivao ga je „kirios“, gospodar. A ipak je zahvaljivao svome duhu zaštitniku što mu je odnedavno preusmerio životni put. Bolji kirios nije se mogao zamisliti. „Rob ne sme čekati gospodarovu ruku“, tako kaže stara poslovice. Balista nije digao ruku nijednom za sve četiri godine otkako je kiriosova žena kupila Demetrija da mu bude novi sekretar, dobivši ga sa mnoštvom svadbenih poklona. Demetrijevi prethodni vlasnici nisu imali takvih skrupula kad je posredi primena pesnica, pa i mnogo gore stvari.

Kirios je upravo sada, dok je izgovarao reči zavetâ i bacao tešku zlatnu zdelu u more, izgledao veličanstveno. Bio je to potez dostojan samog Aleksandra Velikog, junaka tog malog Grka. Bio je to iskren potez velikodušnosti, pobožnosti i prezira prema zemaljskom blagu. Dao je vlastito blago bogovima zarad dobra sviju njih, da odvрати kobni predznak u vidu kijanja.

Demetrije je smatrao da u Balisti ima mnogo čega Aleksandrovog: glatko izbrijano lice; zlatna, unazad zabačena kosa što stoji kao lavlja griva i u kovrdžama pada sa obeju strana širokog čela; široka pleća i pravi, lepo skrojeni udovi. Naravno, Balista je viši; Aleksandar je bio čuven po niskom stasu. A tu su, zatim, i oči. Aleksandrove su bile uznemirujuće različite; Balistine duboke, tamnoplave.

Demetrije stisnu pesnicu pokazujući šipak protiv uroka, i tad mu pade na um da Balista sigurno ima i oko trideset dve godine, sa koliko je Aleksandar umro.

Zbunjeno je posmatrao kako se brod otiskuje. Zapovednici su urlanjem izdavali naređenja, frulaš je duvao piskave note, mornari su vukli tajanstvene spletove konopaca, a odozdo se čulo brektanje veslača, pljuskanje vesala i šum korita koje ubrzava kroz vodu. Nijedan od velikih istoričara besmrtno grčke prošlosti – Herodot, Tukidid, Ksenofont – nije pripremio učenog mladog roba za zaglušnu buku galije.

Demetrije pogleda naviše u kiriosa. Balistine su ruke bile nepomične, naizgled su stiskale završetke ručki od slonovače na sklopivoj kurulskoj stolici, rimskom simbolu njegove visoke službe. Lice mu je bilo mirno; zurio je pravo preda se, kao deo kakve slike. Demetrije se delom pitao da nije kirios rđav moreplovac. Pati li od morske bolesti? Da li je ikada plovio dalje od kratkog prelaza koji spaja prst Italije sa Sicilijom? Posle kratkog premišljanja, Demetrije odagna iz glave takve predstave o ljudskoj slabosti. Znao je šta tišti njegovog kiriosa. Niko drugi do Afrodita, boginja ljubavi, i njen nevaljali sin Eros: Balisti nedostaje njegova žena.

Brak između Baliste i kirije Julije nije započeo kao ljubavna veza. Bio je ugovoren, kao i svi brakovi u najvišim slojevima. Jedna senatorska porodica, na vrhu društvene piramide ali bez novca i uticaja, dala je svoju kćer vojnom zapovedniku u usponu. Navodno je on varvarskog porekla. Ali je rimski građanin, pripadnik ekvestrijskog reda, po činu odmah ispod samih senatora. Odlikovao se u pohodima na Dunavu, među ostrvima dalekog Okeana i u Severnoj Africi, gde je osvojio zupčastu krunu time što je bio prvi koji se popeo na zidine neprijateljskog grada. Što je još važnije, školovao se na carskom dvoru i bio miljenik tadašnjeg imperatora Gala. Ako i jeste varvarin, makar je sin jednoga kralja, i u Rim je došao kao diplomatski talac.

Tim brakom, Julijina porodica je postigla sadašnji uticaj na dvoru, a uz malo sreće, u budućnosti ju je čekalo i bogatstvo.

Balista je pak stekao ugled. Demetrije je još od tog konvencionalnog uvoda bio svedok razrastanja njihove ljubavi. Toliko su se duboko Erosove strele zarile kiriosu u srce da nije vodio ljubav ni sa jednom služavkom, čak ni dok mu je žena bila nedostupna jer je nosila njihovog sina; o tome se često govorkalo u služinskim odajama, naročito s obzirom na njegovo varvarsko poreklo i sve što ono podrazumeva u pogledu pohote i nemanja vlasti nad sobom.

Demetrije će se truditi da obezbedi društvo koje je njegovom kiriosu toliko silno potrebno, biće uz njega za sve vreme ovog pohoda – pohoda od kojeg mu se, i pri samoj pomisli, prevrtala utroba. Koliko će morati da putuju do tamo gde sunce izlazi, po nemirnim morima i kroz divlje zemlje? I kakve li ih strahote čekaju na rubu znanog sveta? Mladi rob blagodario je svom grčkom bogu Zevsu što je pod zaštitom rimskog vojnika kao što je Balista.

Kakva lakrdija, razmišljao je Balista. Potpuna, tupava lakrdija. Dakle, neko je kihnuo. Nije nikakvo čudo što među trista ljudi na brodu neko ima kijavicu. Da su bogovi hteli da pošalju znamenje, uradili bi to na neki očigledniji način.

Balista je duboko sumnjao u to da su u pravu oni grčki filozofi za koje je on čuo a koji tvrde da su svi različiti bogovi znani svim različitim ljudskim sojevima zapravo jedni te isti, samo pod drukčijim imenima. Jupiter, rimski kralj bogova, činio mu se veoma različitim od Votana, kralja među bogovima njegovog detinjstva i mladosti, koje je proveo sa sopstvenim narodom, Anglima. Naravno, jeste bilo sličnosti. Obojica su volela da se prerušavaju. Obojica su uživala da ljubavišu sa smrtnicama. Obojica su bila gadna ako ih razljutiš. Ali bilo je i velikih razlika. Jupiter je voleo da ljubaviše i s mladim smrtnicima, a tako nešto

nikako nije išlo uz Votana. Jupiter je izgledao podosta blagorodniji od Votana. Rimljani su verovali da bi Jupiter, ako mu pristupiš kako se valja, s pravim ponudama, čak mogao i da ti pritekne u pomoć. Krajnje je neverovatno bilo da bi Votan tako postupio. Čak i ako si njegov potomak – od Votanovog roda, kao sâm Balista – verovatno se u najboljem slučaju od Sveoca možeš nadati da će te ostaviti na miru sve do poslednje bitke. Tad će, ako si se borio kao junak, možda poslati svoje device sa štitom da te prenesu u Valhalu. A sve je to držalo Balistu zamišljenog nad pitanjem zašto je žrtvovao svoju zlatnu zdelu. Uz težak uzdah, odlučio je da razmišlja o nečemu drugom. Nije teologija za njega.

Preusmerio je misli na svoj pohod. Bio je razborito konkretan. Po merilima rimske carske birokratije, *veoma* konkretan. Naimenovan je za novog duksa ripe, zapovednika svih rimskih snaga na obalama Eufrata i Tigra, i sve zemlje između njih. Ta titula je umnogome bila velelepna na papiru nego u stvarnosti. Pre tri godine je sasanidska Persija, nova i ratoborna carevina na istoku, napala istočne rimske teritorije. Izgarajući od verskog žara, horde njenih konjanika sjurile su se uz obale, kroz Mesopotamiju i dalje u Siriju. Pre no što su se vratili pod teretom poharanog blaga, goneći zarobljenike pred sobom, napojili su konje ukraj Sredozemnog mora. Te tako sad maltene nije ni bilo rimskih snaga kojima bi novi dux ripe zapovedao.

Izričite stavke Balistinih naloga, njegovih mandata, stoga su neizbežno otkrivale jedno stanje rimske vlasti na istoku. Zapovedeno mu je da tera do grada Arete, u provinciji „Prazne Sirije“ – Kelesirije – na najistočnijem zahvatu Imperijuma. Tamo je trebalo da spremi grad da odoli opsadi Sasanida, opsadi koju je očekivao u nastupajućoj godini. Pod zapovedništvom je imao samo dve jedinice redovne rimske vojske, jedan odred, veksilarij, legionarske teške pešadije iz Četvrte skitske legije,

sa oko hiljadu vojnika, i pomoćnu kohortu strelaca, što na konjima što pešadinaca, ponovo od oko hiljadu ljudi. Imao je nalog da u Areti okupi koliko god može mesne vojske, te da od kraljeva-podanika obližnjih gradova Emese i Palmire zatraži vojsku, mada, naravno, ne nauštrb njihove vlastite odbrane. Aretu će držati sve dok ga ne oslobodi carska pokretna vojska pod zapovedništvom samog cara Valerijana. Da bi se olakšalo prispeće pokretne vojske, imao je dodatne naloge da se pobrine za odbranu glavnih luka u Siriji, Seleukiji Pijeriji i prestonici provincije Antiohiji. U odsustvu namesnika Kelesirije, novi duks ripe će imati punu namesničku vlast. Kad namesnik bude prisutan, duks će morati da mu se pokorava.

Balista ulovi sebe kako se turobno osmehuje zbog sumanutosti tih naloga, sumanutosti tipičnih za sve vojne pohode koje smisle političari. Mogućnosti pometnje između njega samog i namesnika Kelesirije bile su neizmerne. I kako će, uz potpuno neprimerene snage koje su mu dodeljene i to malo oblasnih seljaka koje uspe da pokupi, pod opsadom ogromne persijske vojske u Areti, uz to još braniti i najmanje dva druga grada?

Bio je počastvovan pozivom kod imperatorâ Valerijana i Galenija. Carski otac i sin su mu se obratili krajnje ljubazno. Obojicu je poštovao. Valerijan je potpisao Balistina mandata i vlastitom rukom mu dodelio službu duksa ripe. Ali za ovaj pohod nije se moglo reći išta drugo do da je rdavo zamišljen i nedovoljno poduprt: premalo vremena, premalo vojske u prevelikom području. Rečeno osećajnijim jezikom, više je ličio na smrtnu kaznu.

U te poslednje, užurbane tri nedelje pred polazak iz Italije, Balista je saznao onoliko koliko je mogao o dalekom gradu Areti. Nalazio se na zapadnoj obali Eufrata, na pedesetak milja ispod mesta gde se Kabur uliva u Eufrat. Pisalo je da su zidine podignute na jakim temeljima i da litice, sa triju strana, čine

utvrdu neprobojnom. Ako se ne računa nekoliko nevažnih osmatračnica, bila je to poslednja postaja Imperijuma Romanuma. Areta je prvo mesto do kog će stići sasanidska persijska vojska krećući se uz Eufrat. Ona će pretrpeti svu silu napada.

Takva istorija grada kakvu je uspeo da otkrije Balisti nije ulivala mnogo poverenja. Pošto ju je osnovao jedan naslednik Aleksandra Velikog, najpre je pala u ruke Parćanima, zatim Rimljanima, a onda, pre samo dve godine, sasanidskim Persijancima, koji su nadjačali Parćane. Čim se glavina persijske vojske povukla u svoje matične zemlje na jugoistoku, mesno stanovništvo, uz pomoć nekoliko rimskih jedinica, diglo se na ustanak i izvršilo pokolj u garnizonu koji je ostao za Sasanidima. Bez obzira na svoje zidine i litice, grad je očigledno imao i slabosti. Balista će uspeti da pronađe koje su tek kad se nađe na licu mesta, kad stigne u Sitiju. Zapovednik pomoćne kohorte stacionirane u Areti imao je nalog da ga dočeka u luci Seleukije Pijerije.

Kod Rimljana nikad ništa nije onako kako naizgled deluje. Izvesna pitanja kolala su po Balistinoj glavi. Po čemu imperatori znaju da će Sasanidi napasti na proleće? I da će radije poći duž Eufrata nego putem na sever? Ako je vojna obaveštajna služba pouzdana, zašto nema nikakvog znaka da je carska pokretna vojska mobilisana? I bliže meti, zašto je za duksa ripe izabran baš Balista? Jeste bio na izvesnom glasu kao zapovednik posade – pre pet godina bio je s Galom na severu u uspešnoj odbrani grada Nove, protiv Gota; pre toga je zauzimao razna domorodačka naselja i na dalekom zapadu i u planinama Atlasa – ali na istoku nikad nije bio. Zašto imperatori nisu poslali nijednoga od svojih najiskusnijih opsadnih inženjera? I Bonit i Celzus dobro poznaju istok.

Da su mu samo dozvolili da povede Juliju sa sobom! Kako se rodila u staroj senatorskoj porodici, njoj je lavirint politike

na rimskom carskom dvoru, tako neproziran Balisti, bio druga kuća. Mogla je proseći prečicu do srca vazda promenljivih obrazaca pokroviteljstava i spleta, umela bi da razveje maglu neznanja što okružuje njenog muža.

Pomisao na Juliju izazva mu bol od čežnje, oštar i telesan – njena talasasta kosa boje abonosa, oči toliko tamne da izgledaju kao crne, obline njenih dojki, sevanje njenih bedara. Balista se oseti usamljeno. Nedostajće mu fizički. Ali još i više nedostajće mu njeno društvo, ono i čavrljanje njihovog sinčića od kog se srce topi.

Balista je tražio dozvolu da pođu s njim. Odbijajući molbu, Valerijan je naglasio očigledne opasnosti pohoda. Ali svi su znali da za odbijanje postoji i jedan drugi razlog: imperatorova potreba da zadrži taoce kako bi obezbedio ispravno ponašanje svojih vojnih zapovednika. U poslednjem pokolenju, previše se vojskovođa diglo na bunu.

Balista je znao da će se osećati usamljeno, uprkos tome što je okružen mnoštvom ljudi. Imao je pratnju od petnaestorice njih: četiri zapisničara, šest glasonoša, dva poklisara, dva haruspeksa da tumače znamenja, i Mamuru, njegovog prefekta fabruma, glavnog inženjera. U skladu s rimskim zakonima, odabrao ih je sa glavnih spiskova zvanično odobrenih pripadnika tih profesija, ali nijednog nije poznavao lično, čak ni Mamuru. Bilo je zato sasvim prirodno da neki od tih ljudi budu frumentarijusi.

Isto kao što je imao zvaničnu pratnju, tako je sa sobom poveo i neke iz sopstvenog domaćinstva – posilnog Kalgaka, telesnog stražara Maksima i sekretara Demetrija. To što je za svoga akcenzusa, onog koji će mu voditi organizaciju poslova, imenovao tog mladog Grka koji mu sad sedi ukraj nogu – to će prezirati svi u zvaničnoj pratnji, ali bio mu je potreban neko kome po svom osećaju sme da veruje. Po rimskim merilima, oni su bili članovi njegove „familije“, ali Balisti su delovali kao jedna zamena za pravu porodicu.

Balisti privuče pažnju nešto neobično u kretanju broda. Njegovi dobro znani mirisi – borov katran kojim je zašupereno korito, ovčiji loj kojim su radi otpornosti na vodu natopljene kožne omče za vesla, ustajao i svež čovečji znoj – podsećali su ga na mladost provedenu na divljačnom severnom okeanu. Ova trirema, *Konkordija*, sa svojih sto osamdeset veslača na tri sprata, sa svoje dve katarke, sa dva ogromna krmila, dvadeset članova više posade i sedamdesetak mornara, bila je u svemu mnogo savršenije plovilo od svakog dugog broda koji je video u mladosti. Kao punokrvni trkački konj u odnosu na njihovo tegleće živinče. Da, kao trkački konj, odgajen samo za jedno, a to je bilo brzo i vešto kretanje po mirnim morima. Ako se more uzburka, znao je Balista, bezbedniji bi bio u primitivnom severnjačkom dugom brodu.

Vetar se u međuvremenu pojačao, duvajući u pravcu juga, i sad je hvatao zamah. More se već izdizalo u ružnim, neravnim, ukrštenim talasima koji su dokačinjali most trireme, otežavali veslačima da vade vesla i počinjali da neprijatno njišu brod. Na južnom obzorju su se navlačili tamni olujni oblaci. Balista shvati da su kapetan i krmanoš već neko vreme zadubljeni u razgovor. Dok ih je posmatrao, nešto su odlučili. Razmenili su i poslednjih nekoliko reči, obojica klimnuli glavom, a onda je kapetan prešao tih nekoliko stopa do Baliste.

„Vreme se menja, dominuse.“

„Šta preporučuješ?“, upita Balista.

„Kako nam je kurs bio da plovimo na istok i prodemo Akrokeraunski rt, pa onda uz obalu na jug ka Korkiri, ako je volja bogova, otprilike smo na pola puta između Italije i Grčke. Pošto se ne smemo nadati bekstvu u sklonište ukoliko krene oluja, moraćemo da bežimo pred njom.“

„Preduzmi sve što smatraš prigodnim.“

„Da, dominuse. Smem li zamoliti da narediš svojoj pratnji da se odmakne od katarki?“

Dok je Demetrije grabio palubom kako bi preneo naređenje, kapetan se još jednom nakratko posavetovao s krmanošem, a onda gromko krenuo da ispaljuje naredbe. Niža posada i mornari, pošto su pratnju saterali uz bočne ograde, spretno spustiše poprečnicu na katarki za nekih četiri-pet stopa. Balista ih pohvali. Brod će morati da ima dovoljno vetra u jedrima kako bi se moglo krmaniti, ali s prejakim vetrom bilo bi teško upravljati njime.

Trirema se sad silovito ljuljala, te kapetan izdade naređenje da je okrenu ka severu. Krmanoš doviknu nadzornika vesala i zapovednika pramca, a onda, na njegov znak, sva trojica dreknuše veslačima, frulaš pisnu, a krmanoš naleže na krmena vesla. Još jedan niz naređenja i beše doterano i glavno jebro, čvrsto skupljeno, tako da se pokazivala samo mala površina platna, a vesla u donja dva nivoa se uvukoše.

Sad je bilo lakše upravljati lađom pred uzdizanje i pred poniranje. Na lestvama se pojavi brodski drvodolja da podnese kapetanu izveštaj.

„Tri vesla desno slomljena. U korito je prodrlo malo vode kad se suvo drvo desnog boka našlo uronjeno, ali crpke već rade, a daske bi trebalo da zabreknu i same prekinu doticanje.“

„Spremi dobru zalihu vesala za zamenu. Ovo bi moglo da bude malčice čupavo.“ Drvodolja ovlašno otpozdravi i nestade dole.

Bio je poslednji sat obdanice kad ih je oluja ošinula punim zamahom. Nebo se natuštilo kao sâm had, plavocrno s nezemaljskim žutim odsjajem; vetar je zavijao, vazduh bio pun raspršene vode, a brod je divljačno posrtao, s krmom visoko iznad površine. Balista vide dvojicu iz svoje pratnje kako klize niz palubu. Jednoga prihvati mornarska ruka. Drugi tresnu u ogradu. Kroz razurlanu stihiju elemenata, čuo ga je kako jauče

od strašnog bola. Uviđao je koje su dve ključne opasnosti. Preko broda bi mogao da pljusne talas, crpke bi otkazale poslušnost, lađa bi se napunila vodom, ne bi više slušala krmilo, a onda bi se, pre ili posle, okrenula bokom prema oluji i prevrнула se. Ili bi pak mogla da se nagne previše strmo, da joj talas podigne krmu toliko visoko a kljun porine toliko duboko da bi se izvrnula naglavce, ili bi je potisla naniže sila talasâ. Makar bi ovaj drugi kraj bio brži. Balista je žudeo da ustane, da se snažno ukopa i dopusti telu da pokuša da se kreće zajedno s kretanjem broda. Ali baš kao i u bici, morao je da daje primer, te tako i da ostane na svojoj stolici – simbolu službe. Sad je razumeo zašto su je tako čvrsto zakovali za palubu. Pogleda naniže i shvati da mu je mladi Demetrije obgrlio noge, u klasičnoj pozi molioca. On stisnu dečaku rame.

Kapetan se dovuče na krmu. Čvrsto se držeći za zadnju stavbu, kroz dreku izgovori obredne reči: „Aleksandar živi i vlada.“ Kao da ga odbija, reckasta munja zari se u more zdesna i prasnu grom. Prateći naginjanje palube, kapetan napola strča, napola se dokliza do Baliste. Svako poštovanje čina beše prestalo; on se uhvati za kurulski presto i Balistinu mišicu. „Moramo da obuzdavamo brod koliko da se može krmaniti. Prava opasnost preti ako pukne krmeno veslo. Ukoliko se oluja još ne pogorša. Valjalo bi da se molimo svojim bogovima.“

Balista pomisli na Ran, mračnu morsku boginju severa, sa zabačenim mrežama, i zaključa da je stanje već veoma rđavo.

„Ima li na severu ma kakvih ostrva gde bismo mogli da uhvatimo zavetrinu?“, povika on.

„Ako nas oluja ponese dovoljno na sever i ako još ne budemo kod Neptuna, postoje Diomedova ostrva. Ali... s obzirom na okolnosti... možda bi nam bilo pametnije da ne idemo tamo.“

Demetrije zaurla. Tamne oči su mu se sjajile od straha, jedva se čulo šta izgovara.

„...Glupe priče. Neki Grk... oduvan na široku pučinu... ostrva koja niko nikad nije video, puna satira kojima iz zadnjica rastu konjski repovi, sa ogromnim udom... bacio im robinjicu... ovi je svi obljubili... jedini način da pobjegnem... kleo se da je istina.“

„Ko će ga znati šta je istina...“, povika kapetan i nestade nekuda napred.

U zoru, tri dana posle prvog udara oluje i sa dva dana zakašnjenja, carska trirema *Konkordija* zaobišla je rt i uplovila u majušnu polukružnu luku Kasiopeju na ostrvu Korkiri. More je odražavalo savršenu plavet sredozemnog neba. U noći što je nestajala, u lice im je pirkao tek puki nagoveštaj povetarca sa obale.

„Nije ti ovo dobar početak putovanja, dominuse“, reče kapetan.

„Bio bi neuporedivo gori da nije tvoga poznavanja mora i znanja tvoje posade“, uzvрати Balista.

Kapetan klimnu glavom u znak da je prihvatio pohvalu. Sve nek je i varvarin, ali ovaj duks zna šta je lepo vaspitanje. A nije ni kukavica. Za sve vreme oluje ni jedan jedini put nije mu se omakla noga. Povremeno je maltene izgledao kao da uživa, cerekao se kao ludak.

„Brod je mnogo olupan. Bojim se da će mu trebati najmanje četiri dana dok ne budemo smeli da ga opet navezemo na more.“

„Viša sila“, reče Balista. „Kad ga popravimo, koliko će nam vremena trebati da stignemo do Sirije?“

„Uz zapadnu obalu Grčke, Egejskim morem preko Dela, pa otvorenim morem od Rodosa do Kipra, pa opet otvorenim morem od Kipra do Sirije...“ Kapetan se od razmišljanja mrštio. „...U ovo doba godine...“ Na to mu se lice razvedri. „Ako nas posluži savršeno vreme, ako se brodu ništa ne slomi,

ako ljudstvo ostane zdravo i ako se nigde, ni u jednom mestu na obali ne zadržimo duže od jedne noći, isporučiću te u Siriju za svega dvadeset dana, sredinom oktobra.“

„Koliko često plovidba tako lepo protekne?“, upita Balista.

„Ja sam oko rta Tenaron plovio pedeset i više puta, i dosad nikad...“

Balista se zasmija pa se okrete Mamuri. „Prefekte, okupi pratnju i smesti ih u svratište kursusa publikusa. To je gore na onom brdu, pa tamo negde levo. Trebaće ti diplomata, zvanične propusnice. Povedi sa sobom moga posilnog.“

„Da, dominuse.“

„Demetrije, ti hajde sa mnom.“

Ne čekajući naređenje, i Balistin lični čuvar Maksim takođe krenu za gospodarom. Ništa ne rekoše, samo razmeniše žalostive osmehe. „Najpre da obidemo ranjenike.“

Srećom, niko ne beše poginuo niti pao u more. Osmorica ranjenika ležala su na palubi, kod kljuna: petorica veslača, dvojica iz niže posade i jedan iz Balistine pratnje, glasonoša. Svima je bila slomljena po neka kost. Po doktora su već bili poslali. Balista je svratio jer tako red nalaže. Po reč-dve sa svakim, po nekoliko novčića male vrednosti, i gotovo. To je bilo neophodno; Balista će sa ovom posadom morati da putuje sve do Sirije.

On se proteže i zevnu. Niko se nije previše naspavao još od one olujne noći. Obazreo se oko sebe, žmirkajući na jarkom ranom suncu. Na golim žutomrkim planinama Epira svaka se pojedinost mogla razaznati s razdaljine od nekoliko milja, preko Jonskog moreuza. Balista pređe rukom preko poodrasle brade od četiri dana, pa zatim kroz kosu, koja mu je kruto štrčala sa glave, puna morske soli. Znao je da po svoj prilici izgleda onako kako u svačijem sećanju izgledaju svi ikada viđeni kipovi severnjačkih varvara – premda su, u ogromnoj većini slučajeva, ti severnjački varvari bili ili u lancima, ili na samrti. No pre

nego što bude u stanju da se obrije i okupa, imao je da obavi još jednu dužnost.

„Mora da postoji Zevsov hram, odmah ovamo gore.“

Zevsovi sveštenici su čekali na stepenicama hrama. Oni već bejahu videli izubijanu triremu kako pristaje u luci. Topili su se od ljubaznosti. Balista izvadi nekoliko novčića veće vrednosti i sveštenici dobaviše neophodni tamjan i žrtvenu ovcu da se posle srećnog usidrenja ispuni zavet koji je Balista veoma obznanio u jeku bure. Jedan sveštenik pregleda ovčiju jetru i proglasi je srećnim znamenom. Bogovi će uživati sladeći se dimom od spaljenih kostiju umotanih u loj, dok će se sveštenici nešto kasnije sladiti ovozemaljskijim pečenim mesom. To što im je Balista velikodušno ustupio svoje pravo na sledovanje uopšteno se smatralo kao nešto što je po volji i ljudima i bogovima.

Kad su izašli iz hrama, iskrsla je jedna od onih sitnih, glupih nezgoda koje prate putovanja. Njih trojica su bili sami, a nijedan nije tačno znao gde je svratište.

„Nemam nameru da čitavo jutro provedem lunjajući po ovim brdima“, reče Balista. „Maksime, hoćeš li da siđeš do *Konkordije* i raspitaš se za pravac?“

Čim se lični čuvar našao van dometa glasa, Balista se okrete Demetriju. „Mislio sam da pričekam dok ne ostanemo nasamo. O čemu si sve ono bulazio za vreme bure, o mitovima i ostrvima punim siledžija?“

„Ne... ne sećam se, kiriose.“ Mladićeve tamne oči izbegavale su Balistin pogled. Balista je i dalje ćutao i tad, odjednom, momak užurbano progovori, da su reči jedna drugu prestizale. „Uplašio sam se, lupetao sam samo zato što sam se prepao – od buke, od vode. Mislio sam da ćemo izginuti.“

Balista ga je uporno gledao. „Kad si počeo, kapetan je pričao o Diomedovim ostrvima. Šta je to govorio?“

„Ne znam, kiriose.“

„Demetrije, kad sam poslednji put proveravao stanje, ti si mi bio rob, moje vlasništvo. Nije li jedan od onih tvojih ljubljених drevnih pisaca opisao roba kao 'oruđe s glasom'? Reci mi o čemu ste to pričali kapetan i ti.“

„Krenuo je da ti priča mit o Diomedovim ostrvima. Ja sam hteo da ga sprečim. Zato sam ga prekinuo i ispričao onu priču o ostrvu satirâ. Nalazi se u *Opisu Grčke* od Pausanije. Namera mi je bila da pokažem da su, koliko god zavodljive – na njih su nasadali čak i ljudi obrazovani poput Pausanije – sve takve priče po svoj prilici neistinite.“ Momak začuta, posramljen.

„Dakle, kako glasi mit o Diomedovim ostrvima?“

Momku se zajapuriše obrazi. „To je samo glupa priča.“

„Reci mi“, zapovedi Balista.

„Neki vele da se nakon Trojanskog rata junak Diomed nije vratio kući, već da se nastanio na dva daleka ostrva u Jadranu. Tamo ima svetište posvećeno njemu. Svuda okolo čuče ptičurine s velikim ostrim kljunovima. Kad se iskrca Grk, tako legenda kaže, ptice ostaju mirne. Ali ako pokuša da se iskrca varvarin, one poleću i obrušavaju se iz vazduha nastojeći da ga ubiju. Priča se da su to Diomedovi saputnici, koji su se preobrazili u ptice.“

„A ti si hteo da mi poštediš osećanja?“ Balista zametnu glavu i nasmeja se. „Očigledno ti niko nije rekao. Mi u mome varvarskom plemenu nismo ti baš podložni osećanjima – možda tek kad smo teško pijani.“